

Stromy vypravují

Marie Hrušková

Pavel Hössl

Jaroslav Turek

Zveme vás za přáteli,

kterí mají zázračný dar: beze slov dokáží vypravovat, umějí potěšit, vždyť zažili hodně bouří a nevzdali se. Jejich dlouhý věk nabízí nadhled. Vypravme se za nimi – za přáteli stromy.

Vybrali jsme ty, jejichž prostřednictvím se můžeme seznámit s historií místa, kde po staletí žijí. Ne všechny jsou proslulé, některé nenajdeme ani v seznamu státem chráněných stromů, známých pod názvem památné. Přesto jsou přírodními památkami a připomínají mnohé o životě lidí v jejich blízkosti. Dovíte se, na co nezbyl čas v televizním seriálu, a třeba získáte nápady pro zajímavé výlety.

*Duby se u nás dožívají nejvyššího věku z našich stromů, patří do naší krajiny, byly součástí původních pralesů pokrývajících území, kde žijeme. Udivují silou doširoka rozložených mladých větví stejně jako obdivuhodnou vitalitou a majestátností mohutného kmenu ve stáří... Připomínají se ve jménech mnohých vsí a měst, daly jméno říčce Doub-
ravě, která má prameny u rybníka Doubravníku, známe i půvabné ženské jméno Doubravka Možná, že je v tom ohlas dávných dob, kdy naši pohanští předkové považovali dub za strom posvátný...*

Také lípy jsou dlouhověké, hlavně však jsou krásné v kterékoli části roku – v zimě je vidět nasazení větví a stavba koruny, která s podzimem zlatavě svítí, zatímco záplava zelených srdčitých listů prosvětlená žlutí drobných kvítků je symbolem časného léta. Tehdy voní nádherně a nezapomenutelně... Mladé lípy mají i korunu narostlou do srdčitého tvaru, u starých lip zaujme kmen – s rozpukanou kůrou, často dutý, ale mohutný a pevný. Lípy patří k našim domovům – ať u chalup na návsi, v zámeckých alejích nebo v ruchu velkoměstského náměstí. Není to proto, že lipová větvíčka je u nás státním symbolem –naopak: stala se symbolem pro líbeznost a hodnotu nám blízkého stromu.

Památnými bývají stříbřité a pevné buky, tajemné tisy, ale i naše borovice nebo smrky, kterým se od přírody nedostalo výsady překvapivého stáří. I tak se dožívají mnohem vyššího věku, než je dáno komukoli z lidí. Tedy mohou být pamětníky a třeba i vypravovat.

Zveme vás za nimi...

O královské lípě v Klokočově

Psal se rok 1370. V mokřadu za úzkou stezkou, po níž by stěží vedle sebe projeli dva jezdci, se jen nepatrně nakláněla stébla tvrdé trávy. Pohrával si s nimi vítr, který rozhýbal i větve v košaté koruně lípy. Občas se ozval pták. Tu do poklidu letního odpoledne náhle zazněl cinkot, ozvalo se odfrknutí koní i zvukné lidské hlasy – nezvyklý ruch v tom zapomenutém kraji daleko od hlavních cest, kde někdy za den neprojel ani jezdec. Teď se blížila se hned celá družina lidí, v jejím čele dokonce pážata s korouhví královskou. A tu už kopyta koní udupávala nízkou travu u cesty.

Zkušený dvořan by mezi přijíždějícím panstvem snadno poznal nejvyššího hofmistra království, spolu s ním pražského kanovníka a dvorního kronikáře Beneše Krabice z Veitmile. Na statném hnědáku pak toho, jehož ohlásily červené korouhve s bílým lvem – panovníka Českého království, krále Karel IV. Po boku mu jel jeho dávný přítel Jan ze Středy, kancléř království. Král nepatrně pokynul rukou.

„Vaše Milosti, jsme tu blízko tvrze pánů z Rušínova. Tady už začíná stezka přes mokřady – tam, u té lípy. Do Modletína je to nedaleko.“

„Jedeme jen obhlédnout kraj, nač tedy spěchat. Zastavíme.“ Král se obrátil k svému společníkovi: „Jak dlouho jsme v tomto kraji nebyli, Jene?“

„Tehdy jste byl pouhý moravský markrabě, Milosti.“

„Pravda, ale to mému otci královský hrad Lichnice, odkud jsme teď vyjeli, patřil jen podle jména. To je let... Tenkrát mě taky ještě tolik nebolela stará zranění. Stěží mohu pohnout rameny.“

Jan ze Středy znal svého krále za ta léta dobře, pokynul proto mladému medikusovi z doprovodné družiny, ten přiskočil a s úklonou podával nádobku.

„Vaše císařská milosti, zde je lék. Za chvíli se prudká bolest zklidní.“
„I na dálku o mne mistr Havel ze Strahova pečuje. Sám si na cestu netroufne, ale medikusa za sebe pošle, aby mi místo poháru vína podal pár kapek léku.“

Jan ze Středy se usmál: „Ale mistr Havel víno nezapověděl. Natřásání na koni ti však, Milosti, neprospívá.“

„Milý Jane, vždycky jsem jezdil v sedle a budu, co to jen půjde. Nelze se poddávat. Ale odpočínme si. Tam, k té krajní lípě usednu. A jak vidět, ani pan dvorní kronikář se nic nebrání sesednutí, je zřejmě víc zvyklý za psacím pultíkem než v sedle koně,“ už s pohárem v ruce, který mu podal mladý panoš Ješek, se král obrátil na přicházejícího Beneše z Veitmile.

„Jistě, je to za stolem pohodlnější, ale ještě jsem, Vaše Milosti, nezapomněl na mladé časy. A můj panovník je mi příkladem.“

„Však, pane dvorní kronikáři, vzpomínat na to, co bylo, to přece patří k vašim povinnostem,“ přidal se Jan ze Středy.

„Jak pokračuje naše kronika?“ nezapomněl ani tady král.

„Už ke čtvrté knize, Milosti, teď zaznamenávám události současné a tam bude i vaše vypsání života.“

„Aby se potomci vyvarovali chyb, kterých jsme se my dopustili, a vzali příklad z toho, co nás posilovalo.“

„Secundum intencionem domini imperatoris – je mi ctí, že mohu pracovat podle záměru pana císaře. A kdy dostanu vypsání vlastního života Vaší Milosti?“ využil panovníkovy dobré nálady kronikář.

„Domluvíme se. Zatím jsem neměl dost klidu na psaní. Starost o naši zemi, kterou opět tísnil kruh nepřátel, mi to nedovoloval.“

„Teď, když je spolčení nepřátel rozbito díky tvému diplomatickému jednání v Norimberku a Lužici, Milosti, snad bude času víc,“ přidal se opět k hovoru Jan ze Středy.

„Dobře víš, pane kancléři, že je to pouhé zlepšení. Ale dej Bůh, aby nepřátelství pominulo. V září nás čeká cesta do Norimberku na svatbu mladého krále Václava s Johannou Bavorskou, tak by se mělo smírem vyřešit nepřátelství, které proti mně a mé zemi chová náš nestálý zeť Ota. Snad mu bratr Albert domluví, vždyť budoucí česká královna Johanna je přece Otova neter. Král se trochu narovnal v ramenou,

bylo patrné, že se bolesti skutečně zmírnily. Mladý panoš opět doléval pohár, zatímco král si chlapce pozorně prohlížel. Pak se s mírným úsměvem obrátil na svého kancléře:

„Vidiš, Jene, ten chlapec je stejně starý jako můj Václav. Hrávali si spolu, je to vnuk hofmistra Petra z Wartenberku a syn karlštejnského purkrabí. A na Václava teď čekají vážné události...“

„Královská koruna vždycky tíží svou odpovědností a tím více tísní mladičkou hlavu, Milosti.“

„To je úděl panovníků a služba zemi, které jim je dáno vládnout“, s rázností pronesl král. A věřím, že Václav, třeba má jen deset let, svým povinností dostojí.“ A jakoby už dál nechtěl o starosti přemýšlet, Karel obrátil pohled ke šlechticům, jež ho na vyjížďce po Železných horách doprovázeli. Druzně se bavili stranou od panovníka a jeho přátel, které nechtěli rušit při jejich hovoru.

„Hledme, ani naše družina se nic nepohoršuje nad tím, že museli s koni sesednout. A já ve svém věku už rád přijímám takovou chvilku pohody. Podívejte kolem – je tady v Čechách hezky... A lípa dává v dnešním teplém dni příjemný stín. Je pěkná, urostlá... Té je tu na zemi vyměřen delší díl žití než nám, lidem...“ Král se opět obrátil k svým blízkým okolo sebe, kteří pokyvováním vyjadřovali souhlas s jeho slovy: „Kdopak ví, jak bude České království vypadat, až i ona zestárne,“ dodal po malém odmlčení panovník.

„Vláda Vaší Milosti se pevně vepsala do historie tohoto království.“

Ale král jakoby ani neposlouchal, zamyšleně se díval po větvích stromu a jen jako by pro sebe nahlas přemítal: „Příjemná je cesta zdejšími krajem s pěknými lesy, i Lichnice je výstavný hrad, jenže můj Karlštejn mi je milejší.“

Jan ze Středý svému králi dobře rozuměl, jak by ne, po tolika letech spolupráce vedle sebe, a tak tiše a s pochopením dodal: „Každý máme na světě místo, kde je nám zvlášť dobře. A Karlštejn? Vždyť i výběrčí papežského desátku Bernard de Marcello o něm řekl, že je to vznešený hrad, a ten scestoval nejružnější kraje...“

„Rád slyším takovou chválu. Usilování moje k tomu spěje, aby nejen Karlštejn a Praha byly chváleny, ale celé České království bylo ceněno teď i v budoucnu...“

Zda právě takhle rozmlouval český král se svými přáteli ve stínu klokočovské lípy? Třeba tam, třeba na jiném místě, myšlenky však zaznamenali historici ve svých spisech pravdivě, nejen kronikář Veitmile.

Také košatá lípa, pod níž Karel IV. odpočíval, i ta je skutečná a roste v Klokočově do dnes. Její starý a mohutný kmen měří skoro deset metrů v obvodu, velká otevřená dutina musela být několikrát zpevněna, lípa už ztratila mnohé větve ze své kdysi rozložitě koruny, ale síla k životu ji neopouští. Vrchol její koruny stále vystupuje nad klokočovskými střechami. Je to zajímavý a obdivuhodný památný strom, nejvýznamnější v CHKO Železné hory, obdivovaný mezi našimi památnými lipami. Potvrzují to i slova nápisu na kameni před lipou: „Tisíc skoro let přeletělo přes moji hlavu a jsouc nejstarší v království, mohu vyprávět o slávě Žižkově a Jiříkově i o ponížení svého lidu po bitvě bělohorské. Stáří moje nechť zírám vstříc jen šťastným dnům příštím.“

O dubu karlštejnského havrana

Ve čtrnáctém století, v době vlády slavného českého krále Karla IV., pokrývaly většinu území naší země hluboké lesy. I sám král se bral o jejich ochranu, přikazoval je střežit a přísné tresty hrozily každému, kdo by chtěl stromům v královském hvozdu záměrně škodit.

Také cesta na králův oblíbený hrad Karlštejn, který Karel IV. přikázal vybudovat v kopcích nad řekou Berouňkou, jen kus cesty od královského sídla v Praze zacházela do lesů – tehdy ještě nesledovala řeku, jak je tomu v současnosti. A lesy Karlštejn obklopovaly – a tak nebylo obtížné pro královu večeri obstarat zvěřinu...

Hlas lesního rohu se přibližoval. Už bylo slyšet frkání koní i dusot kopyt. Z lesa vyjela skupina lovců a zastavila se na malé planince.

„Dobrý úlovek? Bude to stačit? Jeho Císařská Milost má ráda čerstvou zvěřinu, tak ať si neuděláme ostudu. Ještě by bylo potřeba dostat nějakého tetřívka!“ Muži se mezi sebou dohadovali a chystali se znovu vyrazit.

„Pane, podívejte toho drzého havrana. Sedí si tady, jako by nás poslouchal. Počkej, já tě proženu!“ a mladý panoš Ondřej ze smolotelské tvrze, který teprve několik dnů patřil mezi karlštejnskou lovčí družinu, zvedl kuš k výstřelu.

„Opovaž se!“ zahřměl hlas nejvyššího lovčího. „Copak jsi neslyšel o karlštejnském havranovi? To by ses našemu králi nezavděčil!“ Havran jako by poznal, že je řeč právě o něm, zhoupal se na větvi, zakrákoral a rozletěl se směrem ke Karlštejnu.

„Vzhůru!“ zvolal nejvyšší lovčí. „Nemáme moc času, král brzo

přijede!“ A skupina jezdců se znovu rozjela.

Panošovi Ondřejovi ale divný havran nešel z mysli. Jakmile mu to večer dovolila služba, zašel do čeledníku za starým Mikešem, který znal snad všechno o hradě i okolí.

„Tak havran říkáš... To by sis skutečně dobře neposloužil. Tenhle pták patří k hradu a není taky jen tak obyčejný. Když je třeba, nosí na Pražský hrad z našeho Tejna zprávy. A je rychlejší než jízdní osel. A jak je chytrý! Ten se nedá ničím ze své cesty odlákat. Namíří si to rovnou ku Praze a odpočívá jen jednou – na dubu v lesích u Vonoklas, který označuje hranici panství.“

„Roste na takovém travnatém paloučku v lese?“

„Jak to tam teď vypadá, nevím, dávno jsem tam nebyl – to je už na mne daleko, vždyť skoro z našeho Tejna nevycházím. Ale tak nějak to tam vypadalo...“

„Právě tam jsem ho viděl. Nic se nás nebál, ani koní.“

„Proč by se bál? Je na lidi zvyklý, žije tu na Karlštejně už léta. Nikdo by mu neublížil.“ Ondřej byl zvědavý čím dál tím víc. Rozpomněl se, že u nich doma ve Smolotelích něco o havranovi zaslechl, ale takových povídaček se říká... Ale když teď patří taky ke karlštejnské posádce, tak přece musí vědět o všech zdejších důležitostech. Aby zase neudělal něco špatně.

„Mikeši, a to ani neodlétá s ostatními havrany?“

„Tenhle nikdy nic neměl společného s ostatními – žije tu pořád sám, tam v té menší z věží.“ A Mikeš z okna ukázal k siluetě hradních zdí, které se rýsovaly na pozadí večerního nebe. „Ale chytit se nedá – jen od starého sokolníka, který se taky o něho stará. A pouze on mu může připevnit zprávu a vyslat ho na cestu. Jeho poslechně.“

„Kdo havrana přinesl? Jak se tu vzal?“

„To ti, chlapče, neřeknu. Nikdo si na to nedovede vzpomenout a mluvili jsme o tom mnohokrát. Prostě – najednou tu byl a zůstal.“

„A co na to náš král? Všiml si ho? Říká se, že chce vědět o všem, co se na Karlštejně děje.“

Mikeš souhlasně pokývl hlavou. „Bodejť by nevšiml. Tenhle zvláštní havran snad i ví, kdo to je, a přilétá k našemu králi i bez zavolání. Od něho se dá dokonce pohládit! To nestrpí ani sokolníkovi. A představ si,

havran pozná už na dálku, když přijíždí král. Jak se znenadání zvedne a sám od sebe zamíří směrem, co leží Praha, pak je jisté, že náš král přijíždí a třeba bez ohlášení.“

„Podle čeho to pozná?“

„Je to prostě takový zvláštní tvor. Kolikrát se na člověka podívá, jako by ani neměl oči ptačí, ale rozumné, lidské. A krákorá taky po každé jinak. Kůň jeho Milosti ještě nestojí a my už z krákorání havrana můžeme uhádnout, s jakou náladou panovník přijíždí. A kdyby náš panovník odjížděl třeba o půlnoci, havran nikdy nepropase chvíli odjezdu a vždycky kousek cesty za nimi letí. Tak je ti jasné, že to není obyčejný havran a že ten hraniční dub je vlastně jeho stromem, tam že rád odpočívá?“

„Podívej, Mikeši, že je to zase on? A zase asi letí se zprávou ku Praze.“ Ondřej ukazoval na ptáka, který se mohutným máváním křídel vzdaloval od Karlštejna.

„Kdepak na Hrad, odtamtud se přece vrátil, když jste byli na lovu. Konec povídání, chlapče, náš král tu bude co nevidět!“

Starý hraniční dub ve Vráži u Černošic roste v kraji lesa a teď k němu vede zcela neromantická panelová cesta. Kraj se od doby Karla IV. změnil velmi podstatně. Husté lesy zmizely, vyrostly vesnice, ale i osady vilek a chat. Velký dub je v širokém okolí nejstarším stromem, pro věk a výjimečnost si zasluhuje úctu a náležitou péči. Zřejmě ne všichni si to uvědomují – jinak by neměl kmen a korunu poškozené ohněm. Teď je ohrazen nevysokým plotem.

U památného dubu začíná Chráněná krajinná oblast Český kras – věkovitý strom tedy zůstává i v naší době stromem hraničním.

O dubu sv. Václava ve Stochově

Tisíc let uplynulo od doby, kdy se prý stal příběh, který budeme vypravovat. Lidé nosili jiné oblečení, jejich domy byly ze silných klád a krajina vypadala také jinak. V mnohém byli jiní, ale vztahy, které byly mezi nimi, dovedeme pochopit.

Bylo – nebylo...

Hluboké hvozdy pokrývaly západní část území, nad nímž vládl mocný český rod Přemyslovců. Při pohledu od stochového hradiště splývaly v okolním hvozdu koruny buků, lip a habrů v souvislou zelenou plochu překrytou zatím ranním oparem, slibujícím pěkný den. Na náspe u hradb stála nehnutě stará kněžna Ludmila, dívala se po probouzejícím kraji a její vážná tvář neprozrazovala nic ze štěstí, které pociťovala. Vždyť tady, na Stochově, se před chvílí narodil její první vnuk a budoucí vládce téhle země. Škoda, že se toho nedožil i kníže Bořivoj, spolu, s nímž po tolik let spravovala i ona tuto zemi.

Kněžna Ludmila dobře věděla, co to znamená vládnout. Moudrost a rozhodnost, vlídnost i tvrdost, ale i ovládání a sebezapření. Vždyť tato země má hodně nepřátel: mocichtivá německá knížata i rozpínavý kmen Lučanů. Nepřátelé jsou také uvnitř knížectví, ještě není klid a jednota po přijetí nového náboženství. Kněžna si povzddechla, jako by chtěla v té radostné chvíli odehnat nepříjemné myšlenky. Nebudeš to mít, Václave, lehké, vždyť kolik zůstává mezi poddanými stoupenců staré víry, kteří vzývají různé bůžky. Dokonce i sama Drahomíra...

Nepříjemné myšlenky se opět vrátily. Stará kněžna a její snacha spolu nevycházely nejen v otázkách víry, ale i proto, že každá byla jiná. Drahomíra – prudká a nesmiřitelná, a tak raději mírná a věkem uvážlivá

Ludmila žila v ústraní v Praze nebo na Tetíně. Vždyť i nyní se zdržela na Stochově jen proto, že se mělo dítě každým dnem narodit. Teď se tak stalo... A kněžninu tvář prozářil úsměv. Kéž dětství maličkého kněze Václava nic nenarušuje, ať je naplněné pohodou a radostí...

Náhle Ludmilu vytrhl ze zamyšlení divný pocit, jako by tady, na tichém místě u hradebního valu nebyla sama. Ohlédl se. Stranou stojící muž v rozpacích sklonil hlavu, snad na omluvu, že vyrušil – i když přišel dříve než kněžna, která si ho předtím nevšimla. Byl to Drába, starý hradní strážce. Sloužil ještě v družině Bořivojově a přišel před mnoha lety s Ludmilou z jejího rodného Pšova. Kníže Vratislav, současný panovník, jej ustanovil na Stochově strážcem právě proto, že už z mládí znal jeho oddanost a spolehlivost. Kněžna Drábovi pokynula. Vždycky se snažila s lidmi jednat vlídně, i proto byla oblíbenější než mladá kněžna. A dnes měla ještě pocit, že by se s ní měli radovat i ostatní. Jenže starý muž k ní přistoupil jaksi neochotně, za zády ukrýval ruce zamazané od hlíny.

„Je to radost, paní, že se narodil malý knězic...“ Muž se zarazil, ale kněžnin úsměv mu dodal kuráže, aby pokračoval: „A tak jsem na památku té slavné chvíle zasadil stromek.“

Rozpacitý Drába s obavami čekal, zda kněžna nenakáže mladý doubek vytrhnout, protože v tom bude vidět pohanské zvyky a čáry. Proto rychle dodal: „Stromy mají ze všech rostlin k lidem nejbliž, paní, a lidé také stromy nejvíc potřebují.“

Přestože Drába také přijal křest, nezapomínal na některé dobré zvyky, které se naučil od otce a děda. Sám v tom neviděl nic špatného, ale přece jenom – kněžna je horlivá křesťanka... Když však pohlédl na kněžnu skloněnou nad doubkem, uviděl, jak něžně hladí jeho křehké lístky.

„Víš, Drábo, je to dobrý zvyk zasadit při narození dítěte strom, vlastně je to vyjádření naší úcty k životu,“ řekla zamyšleně a po způsobu nového náboženství poznamenala doubek křížem. „Ať stromek zdárně roste a po všechny své roky připomíná zrození českého knížete Václava z rodu Přemyslovců. A ať má budoucí kníže vlastnosti, které v sobě má i strom: pevnost, věrnost zemi a nezištnost v poskytování dobra.“ Otočila se k starému strážci a dodala: „A kéž má český kníže kolem sebe vždycky lásku a oddanost, s nimiž jsi ty, Drabo, zasadil Václavův dub.“

A starý stochovský dub, který je dodnes nazýván Svatováclavským nebo také dubem knížete Václava, dobře zakořenil. Prý i proto, že byl zaléván vodou, v níž chůvy malého kněžíce umývaly. Památnému stromu už dávno odumřel původní vrchol, ze zbytku kmene pak vyrazila větev, jež se rozrostla v korunu. I po jejím zániku vzácný strom znovu dokázal přežít a opět vytvořit korunu novou.

Na památném stromu zůstává už jen několik větví. Už nepřipomíná proslulý památný strom, je jen dožívajícím torzem. Tak je to se vším, čemu byl dán dar života: trval a končí. Zůstávají však pověsti spojující strom s historií naší země. A to není málo – proto je třeba Svatováclavský dub připomínat.

O dubu Jana Žižky v Myšlíně

V červenci léta Páně 1421, jak je psáno ve starých kronikách, se u Českého Brodu shromažďovala husitská vojska k bitvě s vojsky Zikmundovými. Proto měl k Brodu namířeno se svými bojovníky i Jan Žižka. Husité se na noc zastavili nedaleko Mnichovic, poblíž myšlínské tvrze. V kraji lesa rozbili ležení, které zanedlouho osvětila zář ohňů.

Hejtman Žižka si však večerního odpočinku dlouho neužil – přivedli k němu návštěvníka. A nečekaného. Vždyť se spolu neviděli dlouho, vlastně od té doby, co Žižka opustil dvůr českého krále Václava IV.

„Petr z Cimburka? Co tě přivádí? Myslel jsem, že býváš v Praze.“

Hejtman si připomněl rozhovory s dávným druhem, mírným a plachým bakalářem Petrem. Co si však o jeho nenadálé návštěvě myslet? Vždyť dřívější bakalář je už zřejmě vysvěcen, je válečná doba a lidé se v ní chovají různě. Proto se Žižka jaksí mimovolně zamračil a přísně zadíval na návštěvníka. Ten se k němu obrátil s týmž upřímným pohledem, jaký ho na něm zaujal Jana z Trocnova už před lety.

„Po vysvěcení jsem žil v klášteře na Sázavě do doby, než byl rozbořený, pak jsem našel útočiště v Mnichovicích. Říkám ti přímo, Jane, nejsem podobojí. Ale sám víš, že jsem neměl rád nepravosti a že mě vždycky víc lákal klid knihoven a rozumný pohovor.“

Žižka neznatelně kývl. Neznal vlastně Petra jinak než s knihou. Sedal vždycky stranou, nepletl se do rozpustilého žákovského žertování ani do hlučných sporů. I proto se s ním nemluvný jednooký královský voják Jan sblížil. Jenže to bylo tenkrát...

Zatím návštěvník pokračoval: „Taky jsem poznal, co to je válka. Jenže já poznal boj jinak, než jak ho znáš ty, Jane z Trocnova. Utíkal

jsem beze zbraně a pomáhal matkám zachraňovat děti. Viděl jsem hořet domy, ve kterých byli lidé. Poznal jsem, jak boj rozpálí vojáky a ti pak nevnímají, jen se ženou a bijí...“ Petr si rukou přejel tvář, jako by chtěl zahnat ošklivé vzpomínání.

„Pro dobrou věc musíme stát pevně proti svým nepřátelům a neustupovat jim! Zbraň v pravdě použít!“ ostrým hlasem řekl Žižka.

„Souhlasím, že za svým přesvědčením musí správný muž stát – a třeba i se zbraní v ruce. Jenže já mluvím o těch bezbranných, o těch, kteří se dostali mezi bojující vojska. O utracených životech dětí a bezmocných starých lidí. A taky o zničených památkách lidského ducha a rukou. Takové násilí není nikomu ku prospěchu. Proto jsem za tebou přišel. Vím, že jsi byl vždycky dbalý rytířské cti a nesneseš bezpráví.“

„Mou čest mi připomínat nemusíš,“ rázně odpověděl hejtman. „Oč ti jde?“

„Prosím tě za Mnichovice. Nejsou tam zbrojní lidé, obyvatelé proti vám nezvednou boj. Ušetří lidské životy a domovy. Proto jsem přišel.“

Žižka se ostře podíval do návštěvníkovy tváře a ten pohledem neuhnul. Prosbu a současně důvěru ve starého přítele – to se zdálo hejtmanovi, že vidí v knězových očích.

„Ty víš, že jsem sám na sobě poznal zvůli mocných a bezmocnost chudáků – já bohatý nebyl. Jenže vedeme s nepřáteli boj na život a na smrt, ale pokud bude v mých silách, zvůli nedopustím. Vyříd' mnichovickým, když nebudou škodit, nemusejí se obávat. A přemýšlej, Petře, o věcech pravdy a víry.“

Návštěvník poděkoval, stiskl podanou ruku a zvedl se k odchodu. Odmítl doprovod, že kraj dobře zná, jen ho jeden z bratrů na hejtmanův rozkaz vyvedl z ležení. Po jejich odchodu se Žižka znovu vrátil ke vzpomínkám, které setkání s dávným druhem vyvolalo.

Jan z Trocnova nikdy nemohl žít s rodinou v pohodě na rodné tvrzi a spořádaně hospodařit. Nenechali ho. Nejdřív bohatý Rožmberk, pak i páni na královském hradě mu dávali najevo, že proti nim nemá chudý zeman, který musí bojovat v žoldu, žádné právo, třebas byl šlechtic jako oni...

Ze vzpomínání hejtman na chvíli zadřímł. Červencová noc byla vlhák, mezi mraky prosvítaly hvězdy. Vyrušil ho hluk běžících lidí

a křik, ozývající se z dolní části ležení. Rázem byl bdělý: „Co se stalo?“

Přistoupil k němu jeden ze spolubojovníků: „Bratři chytili špeha, slídlil po ležení. Tak mu dali, co zasloužil, nebylo třeba tě rušit, bratře Žižko.“

„Zbytečné ohledy. Kdo to byl a kde je?“

„Tam dole, v kraji lesa.“

Před oběma veliteli se rozestupovali rozčilení muži, prudce gestikulující. „Kněžour! Jednuška!“ ozývalo se z různých stran. „Ještě že ho chytli!“

Větev mladého krajního dubu se změnila na šibenici a na ní viselo tělo muže, s nímž hejtman Žižka v podvečer rozmlouval. Petr z Cimburka už nebude moci vysvětlit, proč se znovu vrátil do tábora.

„Kdo ho usvědčil?“ rázně se zeptal hejtman Žižka. „Ať ke mně přijde ten, kdo špeha poznal!“

Ale nikoho nepřivedli. Po tom, který tak rozbouřil hněv vojáků proti Petrovi z Cimburka a strhl je k okamžitému ztrestání, po tom jako by se zem slehla. Byl on sám zrůdcem, Petr ho při odchodu poznal a chtěl to říci Žižkovi – a proto se vracel? Či byl špehem kněz Petr a zmizení neznámého, který se přidal k husitským bojovníkům, byl jen věci náhody? Ale pak se v upřímném pohledu bývalého druha zmýlil sám Žižka a kvůli dávným vzpomínkám polevil v ostražitosti.

Kde je pravda a jak ji rozpoznat? Jak bránit zvůli a přitom neublížit nevinnému? Neveselé myšlenky sužovaly Jana Žižku a nedovolily mu usnout. S prvním rozbřeskem dal hejtman povel k dalšímu pochodu.

Staletí přešla nad korunou dubu, který stále roste za hospodářskými budovami bývalého velkostatku v Myšlíně, několik kilometrů od Mnichovic i rušné dálnice. Změnil se náš život, změnil se statek i krajina kolem. Přibýlo cest a chat, ubylo lesa. Co se v těch dávných dobách, o kterých vypravuje pověst, opravdu stalo, to by mohl objasnit už jen jediný žijící svědek – starý mohutný dub s kmenem otevřeným do dutiny, jehož silné větve tvoří ne příliš rozložitou korunu. Zасыhající konce větviček stále důrazněji připomínají vysoký věk.

Dub je nazýván Žižkovým jménem. Kdyby měl možnost promluvit – co by asi prozradil...
